

RECENZIE

TEORIA SOCIALĂ A POLITICII INTERNAȚIONALE

Autor: Alexander Wendt
Editura Polirom, Iași, 2011

Oana Dumitrescu^[1]

Teoria socială a politicii internaționale de Alexander Wendt, a fost publicată inițial în anul 1999 la Cambridge University Press, după 12 ani a fost tradusă de către Mihai Cristian Brașoveanu și publicată în România, la Editura Polirom. Cartea de față este considerată o lucrare canonică pentru domeniul Teoriei Relațiilor Internaționale.

Alexander Went, bazându-se pe teoria constructivismului social, a propus o alternativă a teoriei relațiilor internaționale, ceea ce a reprezentat una din cele mai importante contribuții în domeniul acesta în ultima perioadă de timp. Lucrarea este în primul rând de natură teoretică, contruiește și regândește relațiile internaționale ca disciplină academică/științifică. Wendt considera că tema lucrării sale este „ontologia vieții internaționale” (p. 358).

Cartea este împărțită în două mari părți, ce conțin la rândul lor șapte capitole.

Primul capitol, *Patru sociologii ale politicii internaționale* analizează proiectul sistemelor de state prin centrismul statal, teoria statelor și neorealismul și criticii săi, schițează harta teoretizării structurale prin expunerea celor patru sociologii, localizarea teoriilor internaționale, expunerea celor trei interpretări și epistemologia prin intermediul media.

Prima parte a cărții prezintă versiunea de constructivism pe care autorul o consideră cea mai plauzibilă, acesta concentrându-se asupra

---

[1] Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice, Departament de Sociologie și Asistență Socială, Masterat Familia și Managementul Resurselor Familiale, e-mail: oana_dumitrescu@ymail.com.

epistemologiei și a ontologiei, oferindu-se exemple din politica internațională și teoria relațiilor internaționale.

În capitolul al doilea, *Realismul științific și formele sociale* este analizat fundamentul epistemologic al argumentului. Disciplina care studiază relațiile internaționale este polarizată în perspective epistemologice incompatibile, o majoritate pozitivistă susținând că științele sociale oferă un acces privilegiat la realitate, iar o minoritate postpozitivistă semnificativă susținând contrariul. Științele sociale reprezintă un discurs privilegiat epistemic prin care se poate obține o cunoaștere despre lumea exterioară, chiar dacă această cunoaștere este mereu expusă erorii. Realismul științific joacă un rol esențial în găsirea acestei căi de mijloc între epistemologia pozitivistă și ontologia postpozitivistă. Realismul nu implică o anumită ontologie, anumite metode sau o anumită teorie a societății ori a politicii mondiale. Însă în măsură în care împiedică, de la început, argumente împotriva implicării în anumite tipuri de cercetare, realismul este o condiție de posibilitate pentru argumentul prezentat în restul cărții; realismul nu este relevant pentru aspectele care separă teoriile relațiilor internaționale.

În capitolul al treilea, *Idei de la un capăt la altul? Despre construirea puterii și a interesului*, a fost argumentată ideea că înțelesul distribuției de putere în politica internațională este construit de către distribuția intereselor. Puterea și interesul au efectele pe care le au în virtutatea ideilor care le compun. Autorul face o distincție între două tipuri de materii prime prezente în lume: forțele materiale brute și ideile. În interiorul capitolului se răspunde și la întrebarea ce dă nume acestuia. Răspunsul este unul negativ, ceea ce înseamnă că nu poate exista o situație de idei de la un capăt la altul. După ce separăm forțele materiale de idei, se poate observa că primele explică relativ puțin din viața socială. Sugestia că interesele sunt ele însele idei atrage întrebarea dacă teoria alegerii raționale este o teorie materialistă sau una idealistă. Autorul alege să o considere ca o formă de idealism chiar dacă majoritatea oamenilor din domeniu o consideră ca fiind o teorie materialistă. Puterea și interesul sunt factori importanți în viața socială însă din moment ce efectele lor sunt o funcție a ideilor constituite cultural, acesta este și locul de unde ar trebui analizate.

Capitolul al patrulea, *Structură, agență și cultură*, analizează dezbaterea ontologică dintre individualiști și holiști cu privire la diferența dintre o abordare constructivistă a analizei structurii culturii și una individualistă, bazată pe teoria jocurilor. Ontologia individualistă nu poate trata efectele constitutive ale vieții sociale. Teoriile holiste reușesc să surprindă efectele constitutive și, din moment ce aceste efecte reprezintă o condiție de posibilitate pentru argumentele raționaliste, cele din urmă ar trebui privite ca fiind dependente de cele dintâi, iar acest lucru este posibil datorită teoremei esențialiste conform căreia indivizii sunt ființe ce se autoorganizează. Statele contemporane împărtășesc multe convingeri despre regulile jocului internațional, despre cine sunt actorii ce participă la acest joc, care sunt interesele participanților în cadrul acestor jocuri internaționale și ce constituie un comportament rațional din partea actorilor în cadrul jocurilor internaționale. Prin acest lucru nu poate fi negat faptul că structura sistemului internațional contemporan conține multă cultură. Cultura este adânc întipărită în modul în care înțeleg atât oamenii de stat, cât și cercetătorii natura politicii internaționale de astăzi, făcând posibilă această politică în forma ei modernă, ceea ce sugerează că domeniul relațiilor internaționale ar putea beneficia de pe urma intuițiilor antropologilor și ale celor ce studiază economia politică.

Capitolul al cincilea, *Statul și problema agenției corporative*, face deschiderea *Părții a II-a*: „Politica internațională”. Primul obiectiv al capitolului este acela de a justifica practica de a trata statele ca actori reali, unitari, cărora le putem atribui internaționalitatea. Această practică este esențială pentru aspectele explicative și pentru cele politice ale proiectului sistemului de state. Al doilea obiectiv a fost identificarea intereselor fundamentale ale acestor entități corporative, propunându-se o tipologie a identităților și intereselor. Autorul definește interesul național ca fiind compus din interese colective ale complexelor stat-societate în: supraviețuire, autonomie, bunăstare economică și stimă de sine la nivel colectiv. Modelul de stat oferit de autor, în esență, este „redus” și lasă deschisă posibilitatea ca multe dintre proprietățile pe care neorealiștii și neoliberalii le tratează ca fiind inerente statelor, să fie, în fapt, constituite social la nivel internațional: egoismul, înțelesul dat puterii, termenii suveranității, poate chiar natura raționalității.

Individualiștii doresc să convingă cititorul că nimic din ceea ce este legat de stat nu este contruit de sistemul internațional, în timp ce holiștii ne-ar sugera că totul este contruit de sistemul internațional.

Capitolul al șaselea, *Trei culturi ale anarhiei* se folosește de informațiile pe care cititorul și le-a însușit în capitolul al patrulea pentru a explica structura profundă a anarhiei ca fenomen mai degrabă cultural sau ideational decât material, precum și pentru că, odată înțeles acest sens, putem observa că logica anarhiei poate varia. De asemenea, există 3 roluri pe care statele le utilizează pentru a se reprezenta pe sine și pe celălalt: inamic, rival și prieten, iar ele constituie, la rândul lor, trei culturi distincte de politică internațională la nivel macro: hobbesiană, lokeană, kantiană. Probabil că cea mai provocatoare întrebare despre tipul cultural din politica internațională este cea referitoare la măsura în care anarhiile se mișcă în mod inevitabil de la o structură hobbesiană la una lokeană și apoi la una kantiană - o „logică a anarhiei” destul de diferită de ceea ce propun realiștii.

Capitolul al șaptelea, *Procesul și schimbarea structurală*, a analizat procesul politicii internaționale, fiind complementar studiilor din ultimele două capitole anterioare. Investigarea procesului este importantă pentru că structura sistemului internațional este produsă, reprodusă și uneori transformată doar prin intermediu interacțiunii agenților statali. Logica acelei interacțiuni va reflecta caracteristicilor agenților statali și structurile sistemice în care sunt aceștia inserați. Un motiv important pentru a sublinia caracterul procesual al identităților și al intereselor este că acest lucru ajută la problematizarea statutului privilegiat pe care îl deține în relațiile internaționale și presupune că statele sunt motivate de interesul propriu sau de egoism, dar în cea mai mare parte a timpului statele nu ar putea fi privite ca actori preocupați de interesul propriu.

Lucrarea are o consecință epistemologică importantă, în principal pentru epistemologia științelor sociale, în particular a relațiilor internaționale, ca parte a științelor sociale și dorește să reclină ontologia idealistică ca fiind baza cunoștințelor și a înțelegerii relațiilor internaționale, ceea ce o face atât de importantă pentru înțelegerea domeniului Relațiilor Internaționale.

În România au mai fost traduse și alte lucrări remarcabile ale specialiștilor în domeniul relațiilor internaționale, așa cum este și carte *Teoria socială a politicii internaționale* de Alexander Wendt. Dintre acestea putem aminti *Criza celor douăzeci de ani* de E.H. Carr în interiorul căreia se formulează o critică lucidă a teoriilor utopiste care ignoră exigențele supraviețuirii și competiției interstatale, evaluând implicațiile militare, economice, ideologice și juridice ale puterii. De asemenea și *Realism și balanța de putere* de J. Vasquez și C. Elman oferă o varietate de perspective ce conduc la o mai bună înțelegere a contextului și coordonatelor dezbaterii pe marginea reacțiilor statului în fața puterii și amenințărilor venite din mediul său extern, precum și la o reflecție mai avizată asupra ambițiilor teoretice ale realismului și ale concurențelor săi, în disciplina relațiilor internaționale.